

STROKOVNI AKTIVI KOT PROSTOR ZA PROFESIONALNI RAZVOJ STROKOVNIH DELAVCEV

VRTCU / Mojca Novinec Babič, univerzitetna diplomirana pedagoginja

UVOD

Za kakovostno opravljanje poklicnih nalog vzgojitelji po eni strani potrebujejo rutinizirane spretnosti ravnanja, po drugi pa morajo biti sposobni refleksije. Terhart (1997) poudarja, da je z vidika profesionalnega razvoja posameznika nujna njegova zmožnost povezovanja rutine in refleksije. Da bi bilo vzgojiteljevo profesionalno ravnanje kakovostno, mora biti rutina čim bolj kontekstualna, kar vključuje nujnost reflektivnega osvetljevanja učinkovitih vsakdanjih rutin (Valenčič Zuljan in Blanuša Trošelj 2014).

Ocenili smo, da so strokovni aktivni priložnost za razmišljanje in vrednotenje strokovnih ravnanj. Vsebinsko smo gradili na vsakodnevnih situacijah, iskali odgovore na vprašanja, kaj se je spremenilo pri otrocih, starših, kaj pri strokovnih delavcih, v čem je moč vzgojitelja in kje se kaže nemoč ter kaj lahko naredimo ob srečanju z nemočjo.

Strokovni aktivni v vrtcu ponujajo priložnost za izboljšanje dela posameznega vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja ter ju kot posameznika usmerijo k medsebojnemu sodelovanju. Strokovnim delavkam in delavcem omogočajo razvijanje strokovnih kompetenc ob ustvarjanju povezav med teoretičnimi in izkustvenimi znanji. So prostor, kjer se lahko spregovori o strokovnih dilemah in možnih rešitvah.

PROCES IZVEDBE

Strokovni aktivni smo zastavili po korakih in je potekal v več delih.

Izhodišča za strokovni aktivni

Pri pripravi izhodišč za strokovne aktivne smo med drugim izhajali iz družbenega okolja, kjer so v ospredju potrošništvo, hitro zadovoljevanje želja, ustvarjanje občutka vsedosegljivosti, pomanjkanje časa idr. ter vsakodnevnih situacij in ravnanj strokovnih delavcev v vrtcu. Ob tem smo izhajali iz

želje po ustvarjanju učnega okolja, v katerem bo strokovni delavec dobil priložnost ubesediti utečeno rutino in skozi refleksijo dobil priložnost za spreminjanje te.

V uvodu v aktivne smo strokovne delavke in delavce (v nadaljevanju strokovni delavci) seznanili s poizkusom Marshmallow, ki ga je konec šestdesetih let dvajsetega stoletja izvedel Walter Mischel, z ameriške univerze Stanford. Pri tem testu so otrokom ponudili tortico Marshmallow in jim obljubili, da bodo dobili dve, če jim bo uspelo, da je ne pojedjo v določenem času. Odločitev, ali bi počakal ali ne, temelji na boju med otrokovo željo in samoobvladanjem. Navedeni avtor, je otroke spremljal od četrtega leta do diplome. Tisti otroci, ki so se že pri štirih letih vzdržali in uprli skušnjavi, so bili pri 16–18 letih bolj učinkoviti kot osebnost, bolj samozavestni, spretnejši v premagovanju frustracij, manj so se nagibali k stresu, se niso razburili v stiski, sprejemali so izzive, kljub težavam niso popuščali, nanašali so se na nase in si zaupali. Prav tako so bili zanesljivi, vredni zaupanja, podjetni in pripravljeni sodelovati v projektih. Še vedno so zavračali trenutno zadovoljstvo, da bi dosegli višje cilje.

Vzgojitelj vzpostavlja stik s seboj in prepozna razlike v pogledu z drugimi

Po uvodnem posredovanju, vezanem na poizkus Marshmallow, smo spodbudili strokovne delavce, da vsak odgovori na vprašanje, ali se zna samoomejiti, zna reči ne, zna počakati z reševanjem vzgojne dileme in si vzeti čas za razmislek?

Nizali smo vprašanja, na katera so odgovarjali posamično, nato odgovore izmenjali v skupinah in iskali skupne točke in razlike v pogledih.

Povedano s strani strokovnih delavk smo vse povezali v shemo in ob tem osvetlili, kaj vse vpliva na vzgojitelja

ter poudarili pomen učenja in refleksije, zavedanja lastnih vrednot, zmožnosti in pričakovanj in se dotaknili tudi vpliva družbenega konteksta na posameznika. Izpostavili smo pomen poklicnosti in pedagoške zavzetosti strokovnih delavcev. Spregovorili smo o avtoriteti ter na kakšen način jo vzgojitelj vzpostavlja. Vse skupaj pa povezali z otrokom, z značilnostmi njegovega razvoja in sposobnostmi, ki mu jih pomagamo odkriti ter pomenu odnosa, ki ga vzpostavimo z otrokom.

Ob tem smo ugotovili, da se tako otroci kot strokovni delavci lahko učijo po različnih poteh, pri čemer ni vsaka oblika učenja v enaki meri funkcionalna za vsakega posameznika.

Pri samem načrtovanju izkustvenih delavnic smo izhajali iz zapisov vzgojiteljic, kakovosti prenosa in povezanost vsebine izobraževanja s prakso.

Izkustvene delavnice

Opis primera, ko je vzgojitelj doživel kompetenco – moč.

Deček je star 5 let. Dečkov izraz obraza je bil redko naraven, pačil se je in delal nemir med dejavnostmi. Navdila je ignoriral v celoti, čeprav jih je slišal. Med branjem pravljice se je neprestano pačil in spodbujal otroke k nemiru, se vrtel na stolu ropotal z njim. Preizkusili sva različne vzgojne ukrepe, a brez uspeha (npr. opozorilo, preusmeritev pozornosti, omejitev prostora).

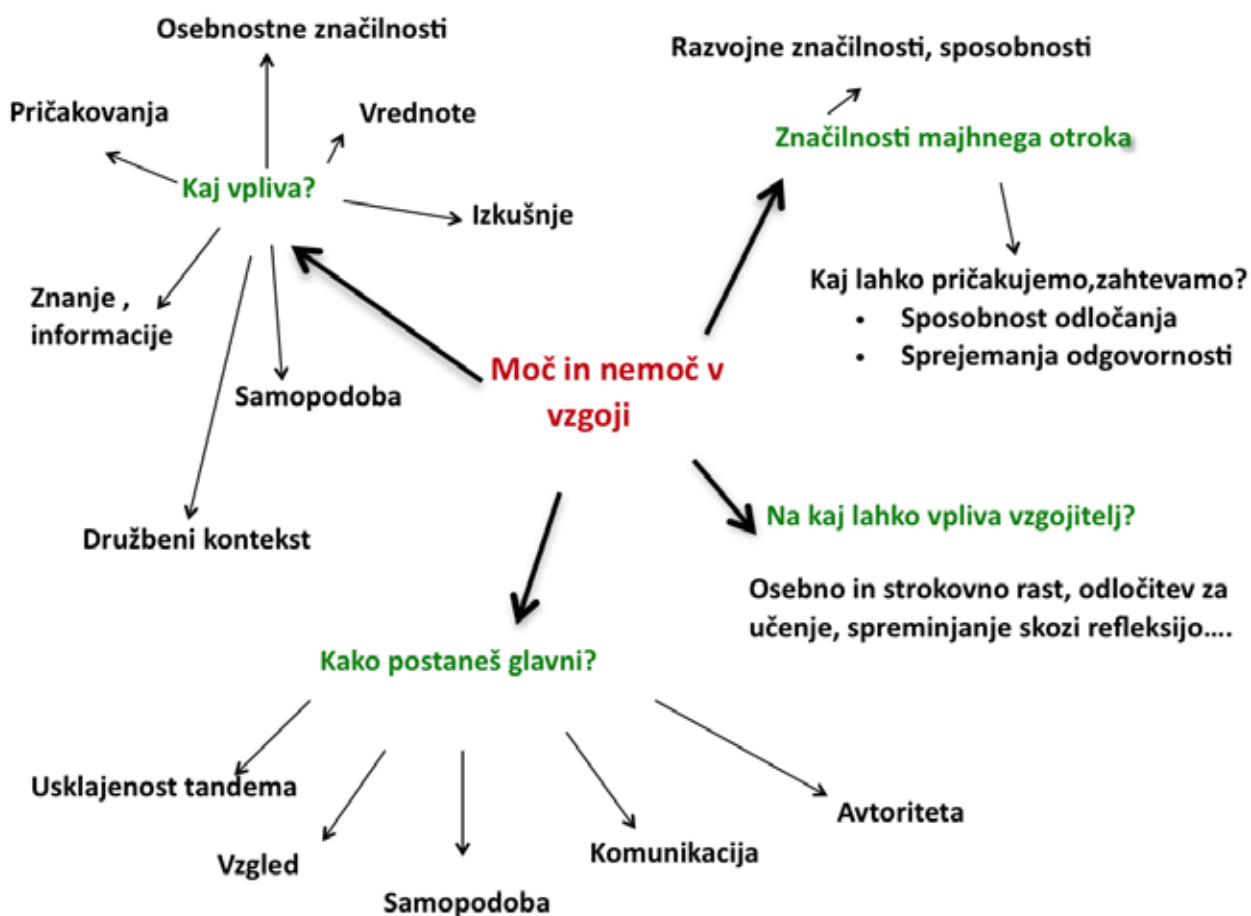
Nekega dne se je med branjem pravljice vedenje ponovilo. Sporočili sva mu, da bo šel v drugo igralnico, če se vedenje še enkrat ponovi. Seveda se je ponovilo, napoved sva izvršili ... Deček se je upiral in jokal.

Ob prihodu v vrtec se je naslednji dan zelo upiral, zato sta se strokovni delavki odločili, da bo osrednja tema današnjega dneva *Nočem v vrtec*.

Tabela 1: Povratna informacija zaposlenih

Vaša opažanja v zadnjih letih:
1. Kaj se je spremenilo pri starših? Kaj pri otrocih?
<ul style="list-style-type: none"> - Znižale so se zahteve, spremenile so se vrednote. - Otroci zelo različni, polni informacij. - Pomanjkanje časa, denarja, potrpežljivosti. - Stresne službe, ki jih ne morejo obvladati, nemirni, - Starši zelo različni – nekateri si vzamejo veliko časa za otroke, nestrpni, razvajeni, brez mej – drugi premalo. - Pomanjkanje pozornosti. - Prelaganje odgovornosti na vrtec; varnosti, ljubezni. - Razvajeni starši razvajeni otroci.
Kako se odzovete na drugačnost v skupini otrok?
<ul style="list-style-type: none"> - Z individualnim pristopom. - Z razmišljanjem o otroku. - Z iskanjem rešitev, idej za strategije dela z otrokom. - Tudi drugim otrokom z lastnim zgledom pokazati, da je vsak otrok in odrasel osebnost zase in je sprejet tak, kot je. - Se pogovarjamo, dogovarjamo, opazujemo, sodelujemo s starši in drugimi strokovnjaki.
Kdo so otroci s posebnimi potrebami?
<ul style="list-style-type: none"> - So tisti otroci, ki potrebujejo prilagoditev in pomoč. - Vsak otrok je poseben (temperament, okolje, družinske vrednote, zgled ...)
2. Ali imate v primeru nejasnosti, težav, nemoči ... sogovornika? (Kje najdemo pomoč, nasvet, na koga se obrnemo ...)
<ul style="list-style-type: none"> - Najprej opazujemo, poiščemo informacije o otroku od staršev. - Obrnemo se na sodelavko (enoten pristop), nato na svetovalno delavko in druge strokovnjake. (Logoped, specialni pedagog, sodelavka, ravnateljica). - Pomoč najdemo v strokovni literaturi.
3. V čem se kaže moč vzgoje, kaj je tisto, na kar lahko vplivate?
<ul style="list-style-type: none"> - Vplivamo lahko na odnos v tandemu starš - učitelj (doslednost, sodelovanje, dogovarjanje). - Na pogovor in povezovanje s starši. - S skupnimi močmi lahko sodelujemo, pomagamo otroku pri razvijanju samostojnosti, samozavesti, samozaupanju. - Moč vzgojitelja se kaže v doslednosti, jasnih navodilih, sprejemanju vseh, umirjenosti in spoštljivosti. - Ob pomoči zunanjega strokovnjaka doživi strokovni delavec in starš olajšanje, spozna otroka. - Kadar dosežemo dogovor s starši in uporabimo zdravo kmečko pamet.
4. Kje se kaže nemoč vzgojitelja?
<ul style="list-style-type: none"> - Kadar izgubi nadzor. - Kadar je napaden s strani staršev, sodelavcev, vodstva. - Pri pomanjkanju strokovnega znanja. - Ob nesodelovanju med starši in vzgojitelji. - Ob prevelikih normativih. - Kadar ima vedno več otrok težave. - Ko imamo premalo izkušenj in informacij.

Shema 1 Moč in nemoč v vzgoji

Vzgojiteljica je dečka vzela v naročje pred ostalimi otroki, ki so sedeli v krogu. Začutila je, da se je otrok sprostil. Umirjen se je naslonil na ramo vzgojiteljice. S skupino otrok smo se pogovarjali, kaj jim ni všeč. Otroka sva s kolegico po tem dogodku večkrat vzeli v naročje.

Dogodek sva pokomentirali s starši, povedali so, da je bila edina stvar, ki jo je otrok doma sporočil, da ga je vzgojiteljica pestovala.

Po tem dogodku se otrok ne pači več, upoštevala navodila in posluša.

Vprašanja za reševanje primera in povratne informacije strokovnih delavcev

1. Kako bi se počutili v situaciji, ko otrok ves čas moti načrtovano dejavnost?

Večina strokovnih delavcev je sporočila, da čuti nemoč, razdvojenost, dvom vase in svoje kompetence.

2. Kdaj se je zgodila sprememba? Ko ga je vzgojiteljica vzela v naročje.

V razpravi smo razmišljali, da je prišlo do spremembe na več ravneh:

- vzgojiteljica je z otrokom je vzpostavila stik;
- otroku je bila postavljena omejitev skozi pravilo;
- vzgojiteljica se je odzvala na otrokovo sporočilo, da noče v vrtec, se o tem z njim in drugimi otroki pogovarjala.

Otrok je skozi prepuščanje vzgojiteljici sporočal – zaupam ti, rad te imam, ravno zato, ker je bila dosledna.

Sprememba se je zgodila ob uporabi drugega vzgojnega pristopa. Ob tem

se je odprla razprava, da pogosto skozi različne oblike ravnanj tudi otroci izražajo strah, negotovost in iskanje pozornosti.

3. Kaj je potrebovala vzgojiteljica za rešitev vzgojne dileme?

Čutenje otroka in razmišljanje o problemu in načrt pogovora.

Da je slišala sporočilo otroka: »Nočem v vrtec«.

V razpravi je vzgojiteljica pojasnila, da želi ponovno poudariti, da je pred odločitvijo za določen vzgojni pristop pri otroku poizkušala doseči spremembo vedenja z opozorili, preusmerjanjem pozornosti, omejitvijo prostora, kar pa ni delovalo. Ob odločitvi se je zavedala možnega odziva otroka in je o dogodku še isti dan spregovorila s

starši. Ob tem so ostali strokovni delavci sporočili, da bi morda lahko izbrana metoda tudi pri starših naletela na drugačen odziv in bi to ocenili kot nesprejemljiv pristop.

Ob sprejemanju odločitve za spremembo rutiniranega pristopa pa je zelo pomembno, da se vzgojitelj sooči z zapletenimi vprašanji iz različnih zornih kotov in nasprotujočih si pogledov. To pa lahko naredi le v sodelovanju s sodelavcem. Zavedati se mora, da ta sprememba rutine ni edini in dokončen način reševanja vzgojiteljevih odzivov ob srečanju z nemočjo.

Opis primera srečanja z nemočjo

Deklica stara 3 leta:

- deklica se ni dotaknila nobene hrane, niti pijače vse od vstopa v vrtec 1. septembra do meseca aprila;
- svetovalna delavka je svetovala, naj počakamo, da se bo sama odločila in začela s prehrano;
- starši so sporočili, da se je deklici nerodno prehranjevati pred drugimi;
- občasno je sprejela in pojedla le hrano, ki smo jo narezali in delili po koščkih v garderobi ali na igrišču;
- ko je dobila možnost, da bi sedela sama, se je temu uprla.

Usmeritev za delo po skupinah in povratne informacije strokovnih delavcev

1. Kaj bi vprašali vzgojiteljico in pomočnico vzgojiteljice?
 - Ali hrano samo razdelijo? Na kakšen način jo deklici ponudijo in kakšno količino obroka?
 - Jo ponudijo na kakšen zanimiv način, naredijo jedilnik, pogovor o hrani ...
 - Ali je deklica sladkarije jedla?
 - Ali je deklica navezovala stike z drugimi otroki? Je bilo deklici omogočeno sedeti pri hranjenju z otroki, s katerimi se rada družijo?

V pogovoru sta strokovni delavki povedali, da sedaj deklica je vse. So pa v obdobju, ko ni jedla, s starši sprejeli dogovor, da je doma zajtrk in popoldne kosilo oz. druge obroke. Deklica je imela zelo močno voljo in to je bila

njena reakcija na spremembo okolja. Deklica je sedaj v vrtcu zelo sproščena in sodelujoča.

2. Kako bi vi reševali to dilemo?
 - Poskušali bi jo vključiti v dežurstvo, deljenje hrane;
 - Ne bi silili otroka s hrano, bi mu jo pa ponudili;
 - Glede na povratne informacije staršev, bi vsi skupaj iskali strategije in načine pomoči deklici.
3. V kolikšnem času bi povabili na pogovor starše in kaj bi jih vprašali?
 - Starše bi povabili na prve pogovorne ure v oktobru (čim prej);
 - Dogovorili bi kontinuiteto pogovorov, vsaj 1 krat mesečno oz. do aprila vsaj 3 krat;
 - S starši bi izmenjali informacije, kako je doma, ali je raznoliko hrano, ali je sama, je deklica že jedla hrano izven doma, pri osebah, ki jih ne pozna?
 - Je morda doživela kaj travmatičnega?

Iz povratnih informacij strokovnih delavcev je bila razvidno, da se je že večina srečala s primeri, ko otrok noče jesti. Strokovnim delavcem so bila posredovani tudi možni vzroki motenj prehranjevanja pri otrocih povzeti po Tini Rutar Leban. V razpravi se je izkazalo, da je za vzgojitelja zelo pomembno, da zna sebi, otroku in staršem postaviti vprašanja in iskati dodatne informacije pri sodelavcih, starših in strokovni literaturi.

Med izvajanjem strokovnih aktivov so se odpirala različna nova vprašanja, odstirale pa so se tudi osebne teorije strokovnih delavcev in priložnosti za prepoznavanje različnih stališč, vrednot in pripravljenosti za spreminjanje znanj in ravnanj.

ZAKLJUČEK

V razpravi vodij strokovnih aktivov se je pokazalo, da so nekateri vzgojitelji z več leti delovnih izkušenj lahko izjemno uspešni v običajnih rutinskih nalogah, odpovedo pa pri novih izzivih, ki niso neposredno povezani z njihovimi dosedanjimi izkušnjami. Na drugi strani

se lahko zgodi, da imajo vzgojitelji ob začetku kariere zelo izvirne ideje, vendar ne vidijo ustreznih poti za njihovo udeležanje oziroma nimajo dovolj poguma za njihovo uresničitev.

Zato je za eksperta nujna enakovredna zastopanost dimenzij, ki omogočajo doseganje prepletanja rutine in refleksije. Schwartz, Bransford in Sears (2005) ob analizi različnih raziskav učenja učencev, učiteljev, tehničnih strokovnjakov ... s podobnega vidika poudarijo pomen adaptivne ekspertnosti nasproti rutinske. Pojem adaptivne ekspertnosti povzamejo po avtorjih Hatano in Inagaki (1986, po Schwartz, Bransford in Sears, 2005). Pri adaptivni ekspertnosti gre za medsebojno povezanost dveh dimenzij: dimenzije učinkovitosti, kjer je posameznik uspešen pri reševanju standardnih (rutinskih) nalog, in dimenzije inovativnosti, kjer je ključnega pomena zmožnost spreminjanja obstoječega. Za eksperta nikakor ni dovolj le ena dimenzija (Valencič Zuljan in Blanuša Trošelj 2014).

Strokovni delavci na strokovnih aktivih tako izmenjajo izkušnje in imajo priložnost razvijati nove perspektive ter odzive na reševanje vzgojnih dilem. Ob delu na primerih lahko svoja znanja preverjajo, povezujejo ali dopolnjujejo. Skozi reflektiranje rutine posameznih primerov imajo tako priložnost za širjenje kompetenc izkustvenega znanja. Na naslednjih strokovnih aktivih smo se na podoben način dotaknili še področja skritega kurikulumu pri počitku in sprejemu ter oddaji otrok.

Glede na večkrat izraženo nemoč pri reševanju vsakodnevnih dilem pri delu z otroki in starši je potrebno pri strokovnih delavcih v vrtcih prebuditi zavedanje, da učenje in profesionalni razvoj danes nista več izbira posameznih entuziastov, temveč nuja slehernega vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja. Kako pa pri strokovnih delavcih v vrtcu prebuditi notranjo motivacijo za učenje in spreminjanje prakse, pa bo ena od pomembnih nalog vseh, ki se ukvarjamo z načrtovanjem izobraževanja in usposabljanja zaposlenih na področju vzgoje in izobraževanja.

Literatura

- Hill Hattie C. (2009) *Fixing Teacher Professional Development*. *Phi Delta Kappa, March*. Dostopno na [shttp://www.kappanmagazine.org/content/90/7/470.short](http://www.kappanmagazine.org/content/90/7/470.short), 1. 4. 2016.
- Mischel Walter (1966) Theory and research on the antecedents of self-imposed delay of reward. V B. A. Maher (ur.) *Progress in Experimental Personality Research*, str. 85–131. New York: Academic Press.
- Marentič Požarnik Barica (1987) *Nova pota v izobraževanju učiteljev*. Ljubljana: DZS.
- Purgaj Sonja (2006) *Vloga strokovnih aktivov pri izboljšanju kakovosti šole*. Koper: Fakulteta za management.
- Schwartz Daniel L., Bransford John D. in Sears David (2005) Efficiency and innovation in transfer. V Jose P. Mestre (ur.), *Transfer of learning from a modern multidisciplinary perspective*, str. 1–51. Greenwich: Information Age Publishing.
- Valenčič Zuljan Milena (2001) Modeli in načela učiteljevega profesionalnega razvoja. *Sodobna pedagogika*, let. 52 (št. 2): str. 122–141.
- Valenčič Zuljan M. in Blanuša Trošelj Danilo (2014) Profesionalni razvoj vzgojiteljev z vidika vzgojiteljevih pojmovanj, *Andragoška spoznanja* let. 20 (št. 1): str. 43–60.
- Zupanc Grom Renata (2000) *Uvajanje kakovosti v šole. Razsežnosti kakovosti*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.